

Olvasmányélmény Gárdonyi Gézával...

Az Egri csillagok gyermekkorunktól elkísér irodalomszerető, a Szép Szót szomjazó utunkon Gárdonyi Géza sok más ismert vagy kevésbé ismert írásával együtt. Nem véletlenül fogalmazzuk egyik méltatója így: „Gárdonyi Géza – Jókai és Mikszáth nyomán – a történelmi-nemzeti irodalom eszménye mellett élete végéig kitarított... benne a 19.

század legjobb hagyományai élnek tovább”. A méltató mellett mi is hozzátehetjük, hogy sajnós „egyre halványuló fényel”. De ez nem a csodálatos, gerincet tartó és erősítő, szépérzékünket nemesítő Gárdonyi-életműnek a „bűne”. Heripotteres és gyűrűkurás idomító világunkban meglesz a böjtje az elnemzetlenítő, szépérzékét elcsökevényesítő ránk „uszuló” eszméknek. Mentsük, ami menthető alapon sok magyarnak kezébe kellene venni nagyjaink írásait. Gárdonyi Géza egyik, eléggé ismeretlen (nemigen találtam lexikoni bejegyzésekben sem!) regénye került kezembe a békéscsabai antikváriumban. Szép kivitelezésű sorozat egyik darabja, irtózatosan össze-vissza firkálva. De amikor rábukkantam benne Gárdonyi Géza „unitáriusságára”, semmi sem tudott visszatartani a megvásárlásától. Tudni kell, hogy Gárdonyi Géza „papíron római katolikus” volt, ahogy mondatja a BIBI (ez a könyv címe!) egyik szereplőjével. De boldogtalan, önmérsztő házasságát nem bontotta fel a katolikus egyház, és ezért nem viseltetett valami nagy rokonszenvvel a „világegyház” iránt. Egyértelműen nem bosszúvágyból táplálkozó felfogása unitárius gondolatokat fogalmaztat meg vele. Egyáltalán nem volt „antiklerikális” a szó marxista értelmében, vallásosságáról nagyon sok gondolatából meggyőződhet az olvasó. A BIBI papjának szájába ilyen vallomás-katekizmust ad: „Én dolgozom, alázatosan. A szegénység közelebb hozott híveimhez. Nem kell nekem zsiros stallum, se négylovas hintó. Krisztus is gyalogosan járt. Ő is mindig az emberek között volt, kik szenvedtek. Induljon meg a világosság: vigye az egyház a népbe. Küzdjön az ezeréves elhanyagolt szegényekért, munkásokért, támogassa a tudományt, irtsa az elpenészesedett elveket. Legyen az egyház a fény, és a pap ennek a fénynek az irányzója. (Hogy meg kellene ezt szívlelni a 3. évezred papjainak, egyházi vezetőinek is! – B. L.) Íme az „unitárius” katekizmus: „Ki vagy? – Ember vagyok. – Mi az ember? – Az ember állati testbe foglalt élő lélek. Istennek legértelmesebb teremtese. – Mi az Isten? – A világ teremtője. – Mit tudsz róla? – Csak annyit, hogy szemünkkel nem láthatjuk, s hogy ereje és értelme felfoghatatlan, ő a legjobb, legbölcsebb. – Ha az ember

nem láthatja őt, hogyan tudjuk, hogy van? – Látjuk az alkotásait. – Mik az ő alkotásai? – A csillagok és minden élet. – Mik a csillagok? – Olyanféle földek, mint amilyenek mink is élünk. – É szerint a mi földünk is csillag? – Az. – Nem keletkezettek a csillagok és az életek maguktól is? – Nem, mert magától nem szerkesztődik semmi szerkesztmény. A semminek se ereje, se értelme nincsen, a világ pedig erőnek és értelemnek alkotása. – Hogyan van, hogy az Isten nekünk nem mutatkozik? – Nem tudhatjuk. Úgy él, ahogy akar, és úgy gondolkodik, hogy mink azt nem érhetjük. – Hát még nem láttad lefestve? – Láttam. De azt is tudom, hogy a festő nem Istenről festette, hanem csak a maga gyarló emberi képzelődéséből. – Miért mondd, hogy ő a legjobb? – Mert minden jót tőle és általa kapunk; életünk célja is úgy látszik az, hogy jók tudjunk lenni, s mindig jobbak legyünk... A földön sok a rossz, sok a szenvedés. Hogyan férhet ez össze Isten jóságával? – Ami nekünk rossznak látszik, az is jó, csak hogy azonnal megérteni nem bírjuk. – Miért mondd, hogy az Isten a legbölcsebb? – Minden munkája azt mutatja. „A rosszról így fogalmaz:” ...az emberi művelődés évről-évre jobban látja a természetben levő rendet és célszerűséget; mindig kevesebb az, amit rossznak tartunk, így hát arról, ami még hátra van, lehetetlen azt gondolnunk, hogy az Isten munkájának tökéletlensége, inkább azt kell gondolnunk, hogy a mi értelmünk gyöngé a felfogásra. – Miért teremtett minket az Isten? – Nem tudjuk. – Mégis mit gondolunk? – Azt, hogy nem ok nélkül. Bízunk jóságában és bölcsességében, s reméljük, hogy egykor megérthetjük.

A BIBI Indiát is megjárta Szócs Péter szájába adott gondolatokból megértjük a fenti „unitárius katekizmust”: – Hát tulajdonképpen melyik religióhoz tartozik? – Azt magam is szeretném tudni. – Szeretném tudni? – Bizony szeretném. Papíron római katolikus vagyok. Elgondolkozva nézett a földre. Aztán fölemelte a fejét: – Jobban megmondhatnám, hogy mi vallású nem vagyok. Nem vagyok luteránus, se kálvinista, mert ez vallás is voltaképpen csak az, ami a római katolikus, csak hogy Luther és Kálvin kiszedte a tollát a pávának. Ha páva, legyen tollas. – Igaz. – Zsidó se vagyok. Mert azt, hogy Jézus egy magas világból közénk szállott lélek volt, lehetetlen megtagadnom. Talán leginkább unitárius vagyok. Van Isten! – ez a fő. – Hát akkor, mért nem tetszik határozottan mondani, hogy unitárius? – Mert nem ismerem a dogmakönyvüket. Sose adták ki... Elmélázva tűnődött maga elé mintha a hosszan elfutó padlódeszka fehér lapjáról olvasná válaszát: – A vallásoknak az a hibájuk, hogy határoltak: a dogmák lélektelkek. Körül van kerítve minden telek. Az én vallásom azonban határtalan, és így senkit se háborgatok vele. Mert minden vallásból kivettem, ami az értelemnek és szívemnek megfelel... A keresztény vallás papja csak egy templomi hivatalnok. Isten szentelt bojtárja... A keresztény vallás temploma csak épület, a benne lévő szentképek, szobrok, sőt még a hiszekegy se a keresztény vallás. HANEM A SZÍVEMBEN LAKÓ KRISZTUS!

Balázs László